

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

УДК 336.24

А.С. Абрамова, канд. екон. наук**Т.М. Савчук**, ст. викладач

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці, Україна

А.В. Жаворонок, аспірант

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

МИТНІ ПЛАТЕЖІ ЯК СКЛАДОВА ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ**А.С. Абрамова**, канд. екон. наук**Т.Н. Савчук**, ст. преподаватель

Буковинский государственный финансово-экономический университет, г. Черновцы, Украина

А.В. Жаворонок, аспирант

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**ТАМОЖЕННЫЕ ПЛАТЕЖИ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ДОХОДОВ
ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА****Alla Abramova**, PhD in Economics**Tetiana Savchuk**, senior lecturer

Bukovyna State Financial and Economic University, Chernivtsi, Ukraine

Artur Zhavoronok, PhD student

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

CUSTOMS PAYMENTS AS A PART OF THE STATE BUDGET INCOME

Розкрито зміст та значення митних платежів у формуванні доходів державного бюджету та функції митного оподаткування. Проаналізовано доходи від зовнішньоекономічної діяльності у формуванні доходів Державного бюджету України та визначено динаміку донарахувань за результатами контролю митницями Державної фіскальної служби України за 2012–2014 роки, вказано напрями їх удосконалення. Проведено аналіз основних показників роботи митниць щодо забезпечення мобілізації надходжень до бюджету.

Ключові слова: митні платежі, мито, акцизний податок з ввезених подакцизних товарів, ПДВ із ввезених на територію України товарів, митна вартість, класифікація товарів, країна походження товарів.

Раскрыто содержание и значение таможенных платежей в формировании доходов государственного бюджета и функции таможенного налогообложения. Проанализированы доходы от внешнеэкономической деятельности в формировании доходов государственного бюджета Украины и определена динамика доначислений по результатам контроля таможнями Государственной фискальной службы Украины за 2012–2014 годы, указаны направления их совершенствования. Проведен анализ основных показателей работы таможен по обеспечению мобилизации поступлений в бюджет.

Ключевые слова: таможенные платежи, пошлина, акцизный налог с ввезенных подакцизных товаров, НДС с ввезенных на территорию Украины товаров, таможенная стоимость, классификация товаров, страна происхождения товаров.

In the article the content and significance of customs duties in shaping the state budget revenues and function of customs duties. Analysis of income from foreign economic activities in the formation of revenues of the State Budget of Ukraine and additional accruals dynamics determined by the results of the control of the State customs service of Ukraine for fiscal 2012–2014 years, these areas of improvement. The analysis of the main indicators of customs to ensure the mobilization of revenue.

Key words: customs fees, duties, excise tax on imported excisable goods, VAT on imported goods to Ukraine, customs value, classification of goods, the country of origin.

Постановка проблеми. Формування дохідної частини бюджету є важливим видом діяльності будь-якої держави, зокрема й України. Сьогодні податки є не лише основним джерелом наповнення державного бюджету, але і виконують роль фінансового регулятора виробництва. Для України актуальним є розвиток системи митного оподаткування, яка б передбачала розгалужену систему митних платежів, адже, крім фіскальної функції, вони виконують економічну – регулювання експортно-імпортних операцій та забезпечення економічної безпеки держави.

Визначення ефективних напрямків модернізації системи адміністрування митних платежів опосередковано пов'язано із достатньо високим відсотком (близько 45 %) митних платежів у структурі податкових надходжень Державного бюджету України.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Необхідність детального та всебічного врахування чинників, що впливають на ефективність справляння митних платежів, а також шляхи вдосконалення цих процесів є актуальними в сучасних умовах.

Аналіз основних наукових досліджень і публікацій. Питання дослідження митних платежів в українському митному законодавстві як однієї з основних складових дохідної частини бюджету країни, їх впливу на забезпечення митних інтересів та митної безпеки держави неодноразово ставали предметом дослідження таких учених і практиків, як О.П. Гребельник, І.Г. Бережнюк, А.Д. Войцещук, Ф.Л. Жорін, П.В. Пашко та інші. Незважаючи на досить велику кількість наукових напрацювань за цією темою, залишаються відкритими питання щодо вдосконалення інструментів податкового регулювання ЗЕД.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Узагальнення класифікаційної ознаки впорядкування митних платежів у бюджет.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження теоретичних засад функціонування митних платежів та пошук шляхів удосконалення системи адміністрування митних платежів у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Митні платежі – найефективніший інструмент регулювання зовнішніх економічних зв'язків. Стан торговельних відносин в Україні значною мірою визначається її митною політикою, яка повинна бути спрямована на забезпечення та підтримку ефективності зростання обсягу експорту України, стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють експорт, врівноваження імпорту товарів з експортом. Усі ці завдання можуть вдало вирішуватись за допомогою маніпулювання ставками мита, ПДВ, акцизного податку за імпортні товари, обсягами пільг, пільгових ставок та преференцій тощо.

Митні платежі – податки, що відповідно до Податкового Кодексу України або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи [1].

Митний кодекс України наводить виключний перелік цих платежів, до якого входять:

- а) мито;
- б) акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції);
- в) податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) [2].

Економічна роль митних платежів пов'язана, насамперед, з тим, що, впливаючи на ціну товару та відмежовуючи національний ринок від світового, підвищуючи рівень цін на товари, мито активно впливає на конкурентоспроможність товару, що, у свою чергу, позначається і на рівні накопичення капіталу, темпах розвитку, нормах прибутку в окремих галузях економіки, нівелюючи різницю, яка склалася в міжнародних і національних умовах виробництва.

Можна зробити висновок, що більшість країн світу, використовуючи митні платежі у своїй зовнішньоекономічній політиці, вирішують багато завдань, таких як:

- захист економіки країни від негативного впливу іноземної конкуренції (мито завжди погіршує конкурентні умови функціонування закордонних виробників на цьому ринку);
- забезпечення умов для ефективної інтеграції країни до світового економічного простору (митні платежі широко використовуються з метою поліпшення умов доступу національних товарів на закордонні ринки);
- підтримання раціонального співвідношення вивезення і ввезення товарів, валютних надходжень і витрат на території країни (митні тарифи впливають на стан платіжного балансу країни);

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

– створення умов для прогресивних змін у структурі виробництва і споживання товарів;

– раціоналізація товарної структури вивезення і ввезення товарів [3].

Суть митних платежів проявляється в їх функціях. Для системи митного оподаткування притаманні певні функції, а саме:

1) захисна (передбачає формування бар'єрів, що перешкоджають проникненню товарів на митну територію країни. Митний тариф за своєю суттю виконує захисну функцію навіть тоді, коли вітчизняна продукція не вступає в пряму конкуренцію з іноземними товарами. Наприклад, коли країна хоче знизити валютні витрати своїх громадян у зв'язку з проблемами платіжного балансу, влада йде на підвищення ставок мита і, як наслідок, ціни на деякі закордонні товари, хоч аналогічні імпортозамінні вітчизняні товари відсутні, з метою тимчасового скорочення споживання. Отже, використання мита зумовлює одночасну дію не тільки фіскальної, але й захисної функції. Спостерігається певна закономірність: низькі ставки використовуються для отримання фіскального ефекту, а високі – для ефекту захисту);

2) фіскальна (формує прибуткову частину бюджету. Застосування митних платежів завжди виконує фіскальну функцію, оскільки митний тариф завжди є податком. Ефект фіску прямо залежить від митної ставки. Якщо вона незначна, то й ефект від цього податку невеликий, а якщо розмір ставки підвищується, то й посилюється податковий ефект);

3) регулятивна (формує раціональну структуру експорту та імпорту. За допомогою мита держава може здійснювати контроль над обсягами і характером товаропотоку, тобто стимулювати рух товарів або навпаки. При цьому стимулювання може відбуватися не тільки відносно певної товарної групи, але й товаропотоку з конкретної країни чи групи країн);

4) політична (здійснює економічний тиск на інші держави чи надає їм митні пільги. Держава стосовно інших країн застосовує економічні заходи, з боку яких, у свою чергу, можлива відповідь за принципом «дія–протидія». Це є однією із форм міжнародної економічної взаємодії. За допомогою інструментів митної політики держава впливає на характер відносин з іншими країнами).

Регулятивна функціональна ознака мита виявляється також у процесі регулювання внутрішніх економічних відносин національної економіки. Основним об'єктом регулювання є зовнішньоторговельний оборот, тобто операції з експорту та імпорту товарів. Завдяки митним платежам як інструменту зовнішньоторговельної політики відбувається раціоналізація товарної структури, підтримується оптимальне співвідношення валютних доходів і витрат держави [4].

Процеси, що відбуваються в Україні, вимагають такого механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який би враховував особливості національної економіки. Такий висновок пояснюється тим, що національна промисловість України з її застарілими виробничими факторами ще не в змозі конкурувати з дешевими і більш якісними товарами, які виробляються за кордоном за допомогою більш сучасних технологій, з вищим рівнем організації виробництва. Без захисту національної економіки на етапі формування економічної системи наповнення ринку дешевими імпортними товарами зумовлює скорочення національного виробництва і навіть знищення деяких його видів, що спричиняє скорочення робочих місць, зростання безробіття, загрожує національній економічній безпеці, міжнародному престижу країни, її культурі і традиціям.

Митне оподаткування відіграє неоднорідну роль у регулюванні економічних і соціальних процесів у державі, оскільки уряд завжди має збалансовувати внутрішні й зовнішні інтереси країни.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

З метою дослідження впливу митного оподаткування на формування дохідної частини державного бюджету, тобто прояву саме фіскального значення митного оподаткування, потрібно спочатку проаналізувати формування доходів Державного бюджету України за рахунок доходів від зовнішньоекономічної діяльності та визначити їх вплив на загальний результат бюджетних періодів 2012–2014 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз доходів від зовнішньоекономічної діяльності у формуванні доходів Державного бюджету України за 2012–2014 рр., млн грн

Показники	2012	2013	2014	Відхилення (+,-) звітного періоду до	
				2012 року	2013 року
1. Всього доходів (без урахування між-бюджетних трансфертів)	344 711,4	337 617,6	354 966,2	10 254,8	17 348,6
2. Податкові надходження, всього, у т. ч.:	274 715,2	262 777,1	280 178,3	5463,1	17 401,2
Митні платежі, всього, у т. ч.:	124 558,6	118 983,3	136 971,5	12 412,9	17 988,2
– ввізне мито	12 985,8	13 264,6	12 608,7	- 377,1	- 655,9
– вивізне мито	200,8	77,9	220,1	19,3	142,2
– акцизний податок з ввезених підакцизних товарів	9767,8	8946,8	16 855,4	7087,6	7908,6
– ПДВ з ввезених на територію України товарів	101 604,2	96 543,7	107 287,3	5683,1	10 743,6
3. Питома вага митних платежів у податкових надходженнях державного бюджету, %	45,3	45,3	48,9	3,6	3,6
4. Питома вага митних платежів у доходах державного бюджету, %	36,1	35,2	38,6	2,5	3,4

Джерело: [5].

За результатами проведеного аналізу у 2014 році простежується чітка тенденція збільшення надходжень до державного бюджету, в тому числі і від зовнішньоекономічної діяльності. Так, у 2014 році загальна сума митних платежів становила 136 971,5 млн грн, що на 12 412,9 млн грн, або на 10,0 % більше в порівнянні з 2012 роком та на 17 988,2 млн грн, або 15,1 % у порівнянні з 2013 роком.

Найбільшу питому вагу у складі митних платежів займає податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів – близько 80 %.

Питома вага митних платежів у складі доходів державного бюджету становить у середньому 36,6 %, у податкових надходженнях – 46,5 %.

Ситуація, яка склалась на сьогодні в Україні, негативно вплинули на бюджетний процес і повноту адміністрування надходжень, у т. ч. від зовнішньоекономічної діяльності платників, зокрема, за період анексії Криму від Кримської та Севастопольської митниць бюджет недоотримав прямих податкових надходжень у сумі 1,8 млрд грн; події в Південно-Східному регіоні призвели до зменшення надходжень від Східної та Луганської митниць у сумі 3,5 млрд грн; зміна структури імпорту та падіння цін на світових ринках призвели до зменшення обсягів оподаткованого імпорту на 21 % (у дол США) [6].

Законом України «Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до ст. XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року» № 73 від 28.12.2014 р. було з 1 січня 2015 року було введено додатковий імпорتنний збір. За III квартали поточного року до державного бюджету надійшло 16 567,0 млн грн.

Основним завданням митниць, яке знаходиться на постійному контролі керівництва Державної фіскальної служби України, є безумовне виконання бюджетних завдань та збільшення надходжень митних платежів до Державного бюджету України.

Додатковими резервами наповнення бюджету є:

- достовірність декларування товарів та їх правильна класифікація;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- посилений контроль за наданням податкових пільг, їх цільовим використанням;
- посилений контроль за оформленням товарів, на які встановлено нульову ставку ввізного мита;
- правильність визначення країни походження товарів.

Для оцінювання результативності митного контролю проведемо аналіз основних показників діяльності митниць Державної фіскальної служби України (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка донарахувань за результатами контролю митницями Державної фіскальної служби України за 2012–2014 роки, млн грн

Показник	2012	2013	2014	Відхилення (+,- звітнього періоду до	
				2012 року	2013 року
Надходження від корегування митної вартості	5365,8	4737,0	4074,0	-1291,8	- 663,0
Контроль класифікації товарів	127,0	271,1	241,1	114,1	- 30,0
Надходження від перевірки походження товару	42,3	68,1	84,5	42,2	16,4
Усього	5535,1	5076,2	4399,6	-1135,5	- 676,6
Митні платежі, всього	124 558,6	118 983,3	136 971,5	12 412,9	17 988,2
Питома вага донарахованих платежів, %	4,4	4,3	3,2	- 1,2	- 1,1

Джерело: [6].

За результатами проведеного аналізу загальна сума донарахувань митними органами Державної фіскальної служби України за 2014 рік становить 4399,6 млн грн, що на 1135,5 та 676,6 млн грн менше, ніж за 2012 та 2013 роки відповідно.

За видами порушень найбільшу питому вагу займають надходження від корегування митної вартості – 92,6 %, або 4074,0 млн грн, контроль класифікації товарів – 5,5 %, або 241,1 тис. грн та контроль визначення країни походження 1,9 %, або 84,5 млн грн.

Спостерігається позитивна тенденція зменшення донарахувань за результатами контролю за винятком контролю за визначенням країни походження.

Питома вага донарахувань митних платежів за результатами контролю становить у середньому 4,0 %.

На зменшення додаткових митних платежів за рахунок корегування митної вартості вплинув загальний стан надходжень митних платежів, зменшення обсягів імпорту (у вагових показниках), обсягів оподаткованого імпорту за вартістю (у доларах США), внаслідок ситуації у Східному регіоні (Східна та Луганська митниці), втрати від анексії Криму (Кримська та Севастопольська митниці), зміна структури імпорту товарів, заміна більш дорогих товарів їх дешевшими аналогами та зниження цін на зовнішніх ринках.

При цьому необхідно враховувати, що митні органи не є регулятором здійснення зовнішньої торгівлі, їх завданням є митне оформлення товарів та відповідне реагування на ті тенденції, що відбуваються у світі, у тому числі і за напрямом ціноутворення.

Висновки і пропозиції. Сучасна наука й практика доводять, що справляння митних платежів залежить від ефективності процесу їх адміністрування. Загальні принципи адміністрування митних платежів, закладені у чинному законодавстві України, в основному відповідають тим, що діють у багатьох країнах і напрацьовані протягом століть. У практичній діяльності контролюючі органи накопичили значний досвід у сфері адміністрування податків. Водночас, важливими складовими адміністрування митних платежів є митна експертиза, оцінювання митної вартості та контроль за кодуванням товарів з метою забезпечення повноти і правильності стягнення платежів до бюджету.

Наполеглива робота у цих напрямках буде прямо пропорційна отриманим результатам і, як наслідок, відрахуванням до доходної частини державного бюджету. Необхідно

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

зосередити всі зусилля на розвитку партнерських відносин із громадянами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, впровадженні нових електронних сервісів та підвищенні рівня надання послуг, здійсненні контролю за повнотою сплати митних платежів та зборів. Крім того, необхідно працювати у напрямку сприяння розвитку міжнародної торгівлі, впровадження світового досвіду у сфері митного регулювання.

Список використаних джерел

1. *Податковий кодекс України* від 2 грудня 2010 року № 2755–VI.
2. *Митний кодекс України* від 13 березня 2012 року № 4495–VI.
3. *Гребельник О. П.* Митна справа : підручник / О. П. Гребельник. – К. : Центр навчальної літератури, 2014. – 472 с.
4. *Митна політика та митна безпека України* : монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. – Хмельницький, 2013. – 338 с.
5. *Державна казначейська служба України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua>.
6. *Державна фіскальна служба України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.sfs.gov.ua.